

Jaarverslag 2002
Annual Report 2002

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Study centre for arts, culture and related policy

De Boekmanstichting verzamelt en verspreidt kennis en informatie over kunst en cultuur in beleid en praktijk. Het werkterrein omvat het kunst- en cultuurbeleid van de overheden, particuliere financiering van kunst, de sociaal-economische en juridische aspecten van de kunsten en het kunstenaarsberoep, marketing en sponsoring, culturele organisaties en manifestaties, kunst in relatie tot (nieuwe) media, cultuurbehoud, kunsteducatie, amateurkunst en kunstvakonderwijs.

De Boekmanstichting is opgericht in 1963. Zij is genoemd naar de Amsterdamse wethouder van onderwijs en kunstzaken, Emanuel Boekman (1889-1940).

De Boekmanstichting

- beheert een bibliotheek met ruim 53.000 titels
- verzorgt actuele informatie en documentatie
- is initiator van RECAP, *Resources for Cultural Policy in Europe*, een samenwerkingsverband van documentatiecentra op het gebied van cultuurbeleid
- initieert, coördineert en organiseert debatten, *expert-meetings* en congressen
- heeft een kleine wetenschappelijke staf die literatuuronderzoek verricht
- beheert de Boekmanleerstoel voor kunstsociologisch onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam
- looft jaarlijks een scriptieprijs uit
- beheert een database met nationaal en internationaal lopend kunst- en cultuuronderzoek. *Cultural Policy Research Online* (CPRO) is toegankelijk via de website: www.recap.nl
- is uitgever van boeken, de serie *Rechtwijzers* en het *Boekman*

Boekmanstichting • Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Jaarverslag 2002

Jaarverslag 2002

Boekmanstichting

Amsterdam, 2003

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Boekmansstichting, Herengracht 415, 1017 BP Amsterdam
redactie en productie Cas Smithuijsen
tekstverwerking Elly Andrea, Marianne Barnier-Spee, Mies van Splunter
correctie Pieter Conijn
vertaling Fletcher Text and Translation Services, Utrecht
ontwerp omslag en basislay-out Hannie Pijnappels, Amsterdam
verzorging binnenwerk George de Bruin
druk Krips, Meppel

Inhoud

7	Bestuur
7	Toepassing ict en financiering collectiebcheer aanhoudende zorg
7	Boekmanstichting 'bovensectorale (kunst)instelling'?
9	Activiteiten
9	Nathalie Heinich op Boekmanleerstoel, aan universiteiten, in Felix Meritis en in Van Gogh Museum
9	Beoordelingsproces in de kunst zou veel beter kunnen verlopen
10	Culturele studies bij elkaar: expertmeeting hoger onderwijs in kunstbeleid en -management
11	De Groene-Boekman Scriptieprijs naar Laurien Saraber
12	Herkomstculturen: culturele assimilatie of artistieke diversiteit?
13	Gambling on Culture: in veel Europese landen betalen loterijen de cultuur
14	'Buit ons toch uit!': waar laten musea kansen op particulier geld liggen?
17	Bibliotheek/documentatie
17	Collectie en aanwinsten
18	Gebruikers
18	Kroniek en congresagenda on line
18	Resources for Cultural Policy in Europe (Recap): een samenwerkingverband van documentatiecentra
19	Cultural Policy Research Online (CPRO): een databank voor lopend onderzoek
21	Publicaties
21	Boekmancahiers
21	'Dit gebonk': literatuurstudie popmuziek is primeur voor de sector
22	Culturele economie: Boekmancahier 52
22	Publicaties over herkomstculturen: Boekmancahier 53 en Internettossier
23	Sanering van de subsidiëring. Overheidsbemoeienis met monumentenzorg, film en toneel vanaf de jaren zestig
24	Cultuurbeleid in Europa: een compendium met elementaire gegevens en trends
24	Cd-rom Kunstprijzen in Nederland
25	In voorbereiding: Podiumrechtwijzer
27	Bijlagen
27	Samenstelling stichtingsbestuur en andere bestuurlijke gremia
28	Personeel en financiën
29	Publicaties en activiteiten medewerkers

Extracts from the Annual Report 2002

35 ***Activities***

- 35 Nathalie Heinich on the Boekman chair, visiting universities, Felix Meritis and the Van Gogh museum
- 35 Process of art assessment could take place much better
- 35 Cultural studies brought together: expert meeting on higher education in art policy and art management
- 36 Cultures of origin: cultural assimilation or artistic diversity?
- 36 ‘*Buit ons toch uit!*’: where do museums fail to exploit their opportunities for private funding?

39 ***Library/documentation***

- 39 Collection and acquisitions
- 39 Library users
- 39 Resources for Cultural Policy in Europe (RECAP): a collaborative network of documentation centres
- 39 Cultural Policy Research Online (CPRO): a database for ongoing research

41 ***Publications***

- 41 Cultural economics: *Boekmancahier 52*
- 41 The reconstruction of subsidy schemes
- 41 Literature study of pop music in the Netherlands

43 ***Appendices***

- 43 Composition of the board
- 43 Staff and resources

Bestuur

Toepassing ict en financiering collectiebeheer aanhoudende zorg

Een kwestie die om voortdurende aandacht van het bestuur vraagt is: krijgt het management van de Boekmanstichting voldoende middelen om de taken waarvoor de stichting staat naar behoren uit te voeren? In een samenleving die zo langzamerhand merendeels op informatie draait wordt het beroep op de stichting navenant groter en vinden informatiezoekers het eigenlijk vanzelfsprekend dat al het noodzakelijke er is en ook onmiddellijk beschikbaar. Het is daarom dat het bestuur zich telkens opnieuw moet afvragen: kan de Boekmanstichting in het proces van kennisoverdracht nog steeds optimaal fungeren als go-between tussen cultuurbeleid en wetenschap en er voldoende toe bijdragen dat iedereen die om informatie verlegen zit na een bezoek aan de stichting goed onderlegd aan de slag kan gaan?

Bezoeken aan de stichting eindigen meestal in de bibliotheek. De positie van de bibliotheek was voor het bestuur meermalen gespreksonderwerp. De constante groei van meer dan 3000 titels per jaar (stand per voorjaar 2003: ca. 56.600 titels) leidt tot onvermijdelijke aanpassingen, zowel wat de ict betreft, als de huisvesting. Hoezeer het bestuur zich ook inspant om dit te verbeteren, het moet ervaren dat zijn manoeuvreerruimte beperkt is: in dit land (en ook daarbuiten) zijn gespecialiseerde bibliotheken bij uitstek afhankelijk van overheidssubsidies. Het is dus uiteindelijk de verantwoordelijke staatssecretaris die beslist hoe de bekostiging van instellingen die behoren tot de culturele infrastructuur verloopt. Het bestuur heeft gewikt en gewogen, het heeft contact gezocht en gekregen met de staatssecretaris van Cultuur, mr. drs. C.H.J. van Leeuwen. Die had oog voor de problemen, maar was van mening dat de outillage van de bibliotheek pas in de volgende cultuurnotaperiode kan worden behandeld. Voorlopig dus pas op de plaats, maar die 3000 titels per jaar gaan gewoon door. Het alternatief zou zijn om de collectie eens flink te verkleinen. Maar daarmee zou de Boekmanstichting haar bestaansrecht vergooien, want een van haar grootste kwaliteiten is de volledigheid van haar collectie.

Boekmanstichting 'bovensectorale (kunst)instelling'?

Het bestuur kwam in 2002 drie keer bijeen, terwijl het dagelijks bestuur één maal met de subsidiënt overlegde. Ook tijdens dat gesprek maakte het bestuur de zorg kenbaar over de wijze waarop de Boekmanstichting wordt gesubsidieerd. Er is geen bekostigingssysteem dat recht doet aan de taken van informatieverzameling, beheer en beschikbaarstelling en dat zal zo blijven zolang de Boekmanstichting wordt ingedeeld bij de categorie 'bovensectorale (kunst)instellingen' en niet als een bibliothecaire instelling die deel uitmaakt van de kennisinfrastructuur ten behoeve van het veld en het openbaar bestuur.

Activiteiten

Nathalie Heinrich op Boekmanleerstoel, aan universiteiten, in Felix Meritis en in Van Gogh Museum

In mei en juni was prof.dr. Nathalie Heinrich, huidige bezetter van de Boekmanleerstoel, een tijdlang in Nederland. Ze verzorgde die maanden een aantal colleges aan de Universiteit van Amsterdam voor studenten Culturele Studies en Cultuursociologie. Daarvóór, in januari, was ze in het land voor het geven van gastcolleges voor studenten aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam. Op 13 december, tijdens haar derde en laatste bezoek in 2002, sprak Heinrich op uitnodiging van het Europese Forum voor Cultuur in Felix Meritis over haar werk gewijd aan Vincent van Gogh en discussieerde aansluitend met het publiek over haar methodologie en bevindingen. Een paar dagen later (16 december) was er een bijzondere lunchbespreking bij het Van Gogh Museum in Amsterdam. Aldaar wisselde Heinrich met conservatoren en directieleden van het museum van gedachten over haar denkbeelden met betrekking tot de verering van de schilder Van Gogh.

Voor *Boekmancahier* 52 schreef Heinrich een recensie over het befaamde boek van Rudolf en Margot Wittkower *Born under Saturn: the Character and Conduct of Artists: a Documented History from Antiquity to the French Revolution*. In nummer 54 besprak zij het proefschrift van Hans Abbing *Why are Artists Poor? the Exceptional Economy of the Arts*.

In 2002 werd begonnen met de Nederlandse vertaling van een twaalfstal essays van Heinrich. Het boek zal de belangrijkste thema's die in haar kunstsociologische verkenningen zijn te onderscheiden voor een Nederlandstalig publiek openleggen. Het boek dat mede dankzij subsidies van het Maison Descartes en de Universiteit van Amsterdam kan worden uitgegeven, komt in mei 2003 beschikbaar en wordt dan gepresenteerd ter gelegenheid van haar afscheid als bijzonder hoogleraar kunstsociologie aan de Universiteit van Amsterdam vanwege de Boekmanstichting.

Beoordelingsproces in de kunst zou veel beter kunnen verlopen

Op 11 juni vond in de voordrachtzaal van de Boekmanstichting een discussiemiddag plaats over de wijze waarop kunst binnen het kunstbeleid wordt beoordeeld. Beoordeling speelt een cruciale rol bij het toekennen van subsidies, het opbouwen en in stand houden van een infrastructuur, het verlenen van opdrachten, het doen van aankopen en het uitloven van prijzen. Tijdens de conferentie stond de beoordelingssystematiek centraal. Zowel het aspect van de procedures kwam aan de orde, als de vraag hoe de overheid een deugdelijk stelsel van adviesorganen zou kunnen garanderen.

De organisatoren, de werkgroep Cultuurbeleid PvdA-Amsterdam en de

Boekmanstichting, vroegen drie inleiders enige tijd vóór de conferentie een tekst aan te leveren, zodat die van tevoren aan de deelnemers kon worden toegestuurd. Paul Dikker, beeldend kunstenaar en politicoloog, Bram Kempers, hoogleraar sociologie van kunst aan de Universiteit van Amsterdam en Wim Hofstee, emeritus hoogleraar psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen voldeden aan dat verzoek. Aangezien iedereen de desbetreffende teksten al had kunnen lezen werd de middag direct na een introductie door Kees Kolthoff, psycholoog en oud-parlementariër, met coreferaten gestart. Hans Abbing, beeldend kunstenaar en econoom, Peter Nicolaï, hoogleraar bestuursrecht en advocaat en Cox Habbema, actrice en theaterintendant te Almere reageerden op de inleiders. Daarna werd onder leiding van Herman Marres, fractievoorzitter van de PvdA Amsterdam, met de ongeveer vijftig aanwezigen gediscussieerd over de uitbesteding van het kunstoordeel aan fondsen, over de voor- en nadelen van collectieve oordeelsprocessen, over de vraag waaruit ‘deskundigheid’ bestaat, en wat het precies is dat kunst al dan niet haar onmisbare kwaliteit geeft. De oogst van de discussie bestaat uit een aantal redelijk concrete aanbevelingen om het oordeelsproces te professionaliseren, te beschermen tegen te veel invloeden van buitenaf en te vrijwaren van een teveel aan bureaucratie en juridische claims.

De inleidingen van Paul Dikker en Wim Hofstee verschenen na een redactionele bewerking geplaatst in *Boekmancahier* 54, december 2002. Het integrale verslag, samengesteld door Kees Kolthoff, Paul Kalma en Cas Smithuijsen (die ook het verslag van de discussie maakte), werd vlak na de jaarwisseling 2002-2003 gepubliceerd door de Wiardi Beckman Stichting te Amsterdam. Publicatie en conferentie werden mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van SNS Reaalfonds en het ministerie van OCenW.

Culturele studies bij elkaar: expertmeeting hoger onderwijs in kunstbeleid en – management

Aangezien Nederland een interuniversitair instituut op het terrein van kunst, cultuur en beleid ontbeert, treedt de Boekmanstichting vanwege haar overzicht en expertise op dat terrein sinds het begin van de jaren negentig incidenteel – in de toekomst wellicht meer – als zodanig op. Het motief om bij het onderwijs betrokken te zijn ligt voor de stichting in het belang van een goede communicatie tussen de wereld van het beleid en management aan de ene kant en de aanbieders van onderwijs en onderzoek aan de andere.

De komst van de nieuwe Bachelor- en Master-structuur (BaMa) in het hoger onderwijs werd aangegrepen om afgevaardigden van kunstbeleid en -managementprogramma's van hogescholen en universiteiten uit te nodigen om met elkaar te spreken over de gevolgen hiervan. Op 6 juni kwamen onder leiding van Greetje van den Bergh, vice-voorzitter van

het college van bestuur van de Universiteit van Amsterdam, docenten culturele studies/ kunstbeleid en kunstmanagement bijeen om gedachten en ervaringen uit te wisselen over de curricula aan universiteit en hogeschool. De bijeenkomst was voorbereid door Marielle Hendriks, stafmedewerker van de Boekmanstichting. Tijdens de bijeenkomst bleek dat vier universiteiten (Erasmus Universiteit, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Utrecht) het plan hadden opgevat om een internationaal georiënteerde Summer University op te zetten. De Boekmanstichting is betrokken bij de voorbereiding hiervan.

In het najaar van 2002 is een aanvang gemaakt met de coördinatie en organisatie van een internationale expertmeeting op het gebied van kunstbeleid en -management. Ook hier stelt de Boekmanstichting zich ten doel meer communicatie en afstemming binnen het culturele onderwijsveld tot stand te brengen. De Roemeens-Franse onderzoekster Corina Suteu heeft van de Universiteit van Amsterdam en de Boekmanstichting de opdracht gekregen om ter voorbereiding van deze expertmeeting, die de Boekmanstichting eind maart 2003 organiseert, een studie te doen naar de academische opleidingen in kunstbeleid en -management in Europa.

De Groene-Boekman Scriptieprijs naar Laurien Saraber

Sinds 1989 reikt de Boekmanstichting jaarlijks een prijs uit voor de beste scriptie aan een Nederlandse universiteit of hogeschool op het werkterrein van de Boekmanstichting. In 2002 werd dit voor het derde jaar gedaan in samenwerking met het weekblad *De Groene Amsterdammer*. De prijs bestaat uit een geldbedrag (2.000 euro) en indien mogelijk publicatie van de scriptie onder auspiciën van de Boekmanstichting.

Een onafhankelijke jury kent de *De Groene-Boekman Scriptieprijs* toe. De jury voor de *De Groene-Boekman Scriptieprijs 2001* bestond uit: dr. Erik Hitters, onderzoeker en docent bij de opleiding Kunst- en Cultuurwetenschappen van de Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, prof.dr. Lisa Kuitert, hoogleraar boekwetenschap bij de Faculteit der Geesteswetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, dr. Lutgard Mutsaers, universitair docente popular music studies bij het Instituut voor Kunstgeschiedenis en Muziekwetenschap van de Faculteit der Letteren aan de Universiteit Utrecht, drs. Marja Pruis, freelance medewerkster bij *De Groene Amsterdammer*, drs. Rudi de Vries, universitair docent bij de opleiding Kunst en Kunstbeleid van de Faculteit der Letteren en bij de Faculteit Bedrijfskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen en prof.dr. Nico Wilterdink, hoogleraar cultuursociologie bij de Afdeling Sociologie en Antropologie van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Marja Pruis was voorzitter van de jury.

Een veertigtal scripties dong mee naar de *De Groene-Boekman Scriptieprijs 2001*. Na een voorselectie door de stafmedewerkers van de Boekmanstichting bleven negen scripties over die aan de jury werden voorgelegd. De jury koos uit de negen genomineerden unaniem Laurien Saraber tot winnares van de *De Groene-Boekman Scriptieprijs 2001*. Haar scriptie *Kiezen of delen: de toepasbaarheid van inhoudelijke subsidiecriteria op niet-westerse dans en fusievormen* snijdt niet alleen een actueel thema aan, maar brengt dit bovendien helder in kaart. Saraber weet de vluchtige kunstvorm dans op papier en in theorie vast te leggen. Bovendien analyseert zij de gesignaleerde problemen en komt met voorstellen om ze op te lossen.

Op donderdag 20 juni overhandigde Gerrie Heevel, werkzaam voor de auteursrechtenorganisatie SENA en bestuurslid van de Boekmanstichting, de prijs aan de winnares. Vervolgens richtte de begeleider van de scriptie, Bram Kempers, het woord tot de winnares. Emile Schra, directeur van de Stichting Passepartout, plaatste de scriptie tot besluit in een breder kader.

Eind december ontving de Boekmanstichting bericht dat een subsidieaanvraag voor publicatie van de winnende scriptie door het VSB fonds is gehonoreerd. De publicatie zal in oktober 2003 het licht zien.

Herkomstculturen: culturele assimilatie of artistieke diversiteit?

Een van de jongste loten aan de stam van het internationale cultuurbelcid is wat staatssecretaris dr. F. van der Ploeg in zijn brief van mei 2002 aan de Tweede Kamer presenteerde als beleid met betrekking tot de 'herkomstculturen'. De landen die de herkomst van de bedoelde culturen vertegenwoordigen zijn de immigratielanden Turkije en Marokko, de ex-koloniën Indonesië en Suriname en de overzeese gebiedsdelen van het Koninkrijk der Nederlanden, de Antillen en Aruba. De mensen die vanuit de genoemde landen naar Nederland zijn gekomen bevolken de helft van het totale 'allochtonen'-bestand.

Hoe de artistieke en culturele contacten verlopen tussen de huidige bewoners van de herkomstlanden en de migranten hier, daarover was tot voor kort heel weinig bekend. De Phenix Foundation, die zich inzet voor verbetering van de positie van allochtone kunstenaars in Nederland, wilde daarin verandering brengen en zocht eind 2001 contact met de Boekmanstichting om op een aantal fronten activiteiten te ontwikkelen. Na enig beraad werd besloten tot het verkennen van de bestaande literatuur op het onderwerp (zie daarvoor verder bij 'dossier herkomstlanden'), het uitbrengen van een *Boekmancahier* gewijd aan de herkomstculturen en het daarop gerichte beleid (zie daarvoor verder bij *Boekmancahier* 53), en het beleggen van een expertmeeting waarin de tegenstelling integratie – culturele zelfbeschikking zou worden behandeld. Voor al deze activiteiten

trad de Phenix Foundation als medefinancier op. Op 12 november werd naar aanleiding van de inmiddels verzamelde gegevens gedebatteerd over de wenselijkheid van een specifiek cultuurbeleid voor allochtone kunstenaars. De organisatie van het debat lag in handen van de triade Phenix Foundation, SICA (in het bijzonder Caroline Bakker) en Boekmanstichting. De bijeenkomst startte met twee inleidingen. Prof.dr. Ruben Gowricharn, bijzonder hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Tilburg, hield een pleidooi vóór verscheidenheid in de benadering van de migrantenculturen en tégen een beoordeling van de verschillende culturen met dezelfde rationele westerse maatstaven. Zijn coreferent, drs. Carlo van Praag, adjunct-directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, vond dat de diversiteit in de cultuur in Nederland voldoende gewaarborgd is door het vigerende systeem van beoordelen, beslissen en steunen – veelal met subsidies. De discussie die daarna onder leiding van Rocky Tuhuteru plaatsvond liet gaandeweg zien dat Van Praag vooral in theorie gelijk heeft, maar dat de praktijk dicht bij Gowricharn staat. Het conferentieverlag, gemaakt door Nynke Oele en Lieke van den Ouwelant, is beschikbaar in de bibliotheek en te raadplegen op de website van de Boekmanstichting en de Phenix Foundation.

Gambling on Culture: in veel Europese landen betalen loterijen de cultuur

In samenwerking met de Associazione per l'Economia della Cultura en met steun van de Europese Culturele Stichting, de Italiaanse Lottomatica, de Raad van Europa en de Boekmanstichting organiseerde het Europese netwerk van onderzoekers en documentalistes Circle – Cultural Information and Research Centres Liaison in Europe – haar jaarlijkse rondetafel op 14 en 15 november in Rome. Sinds 2000 is de Boekmanstichting verantwoordelijk voor het secretariaat van Circle en dus nauw betrokken bij de activiteiten die het Europese 'denknet' organiseert. Het thema was de financiering van kunst en cultuur via loterijen, waarbij in de meeste Europese landen sprake is van een systeem van staatsloterijen. Traditiegetrouw verscheen aan de vooravond van de conferentie een conference reader, waarin opgenomen de rapportage van de resultaten van een enquête naar de omvang van de cultuurfinitiering via loterijen in achtentwintig Europese landen en Canada. Mark Schuster, als hoogleraar verbonden aan de vakgroep stadsstudies van de MIT (Cambridge, VS), berichtte aanvullend over de situatie in de Verenigde Staten.

Tijdens het debat over de relatie loterijen-cultuur was steeds sprake van een tegenstelling tussen de pragmatische benadering: hoe meer geld voor cultuur, hoe beter, en de ideële benadering: is het wel aanvaardbaar dat cultuur wordt gefinancierd uit de opbrengsten van gokverslaving? Het is een discussie die in Nederland ook speelt, maar, en dat geldt ook elders op de wereld, de etische bezwaren tegen gokken worden nooit zo sterk

aangezet dat ze zouden leiden tot de afschaffing van loterijen. In de ‘brede maatschappelijke discussie’ komt gokken steeds meer tevoorschijn als een (risicoloos) spel. Deskundigen herdefiniëren het probleem van gokverslaving daarbij als een psychisch probleem dat in voorkomende gevallen om een speciale medische behandeling vraagt.

Vergeleken met andere Europese landen is het aandeel van de financiering van cultuur via loterijen in ons land zeer bescheiden, zo’n 3 procent van het volume van de rijksoverheidssubsidies. Als we de etische kwesties buiten beschouwing laten is het probleem in Nederland veel eerder: hoe kunnen we ervoor zorgen dat kunst en cultuur binnen de miljardenomzet van de loterijen een aandeel krijgt dat substantieel omvangrijker is dan de ook al onder druk staande dertig miljoen euro van dit moment?

Gambling on Culture zal ook de titel zijn van het in 2004 te verschijnen boek, onder redactie van Carla Bodo (Italië), Dorota Ilczuk (Polen) en Christopher Gordon (VK). Het wordt in twee talen uitgebracht: Engels en Italiaans. Zie ook www.circle-network.org.

‘Buit ons toch uit!’: waar laten musea kansen op particulier geld liggen?

‘Buit ons toch uit!’ Hoe kunnen musea meer private financiering aantrekken? was de titel van de bijeenkomst op 18 november in het splinternieuwe ING House te Amsterdam. Onder leiding van beeldendekunstcritica Ineke Schwarz spraken betrokkenen en deskundigen over dat onderwerp. Het panel bestond uit Ronald de Leeuw, hoofddirecteur van het Rijksmuseum, Kees van Twist, directeur van het Groninger Museum, Cees Maas, lid van de raad van bestuur van de ING Bank, Inge de Bruin, particulier verzamelaar en Geert Boogaart, directeur van de Stichting Doen. Ze wisselden met elkaar van gedachten over de (on)mogelijkheden van verdergaande particuliere financiering van musea in Nederland. Het publiek bestond uit ca. tweehonderd museum- en fondsdirecteuren, kunstverzamelaars, ambtenaren en journalisten. De discussie was georganiseerd door de Mondriaan Stichting (Ingrid Janssen), D66 (Philip Tijsma) en de Boekmanstichting (Truus Gubbels). Bestuurskundige Philip Tijsma, winnaar van de De Groene-Boekman Scriptieprijs 2000 met een werkstuk over de financiering van musea in de Verenigde Staten, leidde het debat in. Hij hield een pleidooi voor een professionelere en meer integrale aanpak van (particuliere) fondsenwerving door musea, het stimuleren van matching grants en de uitbreiding van fiscale aftrekposten bij giften door particulieren aan musea. Daarna ging Theo Schuyt, hoogleraar filantropie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, in op wat hij noemt de ‘nieuwe filantropische gouden eeuw’. Het is zijn overtuiging dat er een enorm potentieel aan geld en diensten via particulieren beschikbaar is waarvan musea hun deel kunnen ‘opeisen’, mits daartoe professioneel toegerust. Boris Dittrich, lid van de Tweede-Kamerfractie van D66, droeg een aantal concrete beleidsmaatregelen aan die particulieren kunnen stimuleren bij te dragen aan

musea. Tijdens de discussie die volgde was men het er al snel over eens dat ‘geld niet het probleem is’, maar ook dat de inbreng van particuliere financiers niet ten koste mag gaan van de bijdrage van de overheid, het zogenaamde ‘substitutie-effect’. Waar het in Nederland aan ontbreekt, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Verenigde Staten, is een ‘filantropische infrastructuur’, om in de terminologie van Schuyt te blijven. Een andere conclusie was dat het moet ‘klikken’ tussen musea en particuliere financiers en dat gedeelde belangen op basis van eenzelfde profiel voorwaarden zijn voor het welslagen van financiële samenwerkingsverbanden tussen musea en particulieren. De resultaten van de discussie zijn de basis van een boek over dit onderwerp, dat najaar 2003 zal verschijnen. Die verschijning wordt mogelijk gemaakt door de Stichting Doen en de Mondriaan Stichting.

Bibliotheek/documentatie

Collectie en aanwinsten

Per 1 januari 2003 staan er 19.599 banden op de plank en zijn er in de geautomatiseerde catalogus 40.633 titels beschikbaar van boeken, tijdschriftartikelen, digitale documenten en documentatiemappen. Ze zijn alle voorzien van een samenvatting en trefwoorden. De kaartcatalogus met de collectie van vóór 1983 bevat ongeveer 16.000 titelbeschrijvingen. In de loop van 2002 werden 3.190 titels uitgebreid beschreven en toegevoegd. Sinds november 2002 maakt de bibliotheek dankbaar gebruik van de vrijwillige diensten van Martine Meddens. Zij zet de titels uit de kaartcatalogus om naar de geautomatiseerde catalogus. Dat dit een monnikenwerk is, blijkt uit de cijfers: 34 van de 16.000 titels heeft zij inmiddels overgezet. In totaal zijn er nu 150 oude titels opgenomen in de geautomatiseerde catalogus, zij het minder uitgebreid beschreven en niet altijd voorzien van trefwoorden of samenvatting.

Indien de actualiteit daartoe aanleiding geeft, leggen de bibliotheekmedewerkers een apart knipseldossier aan. Zo ontstond naar aanleiding van de verkiezingen de map 'Kunst en cultuur in de verkiezingsprogramma's politieke partijen'. Zoals altijd kreeg ook de nieuwe staatssecretaris zijn eigen map onder de titel 'Cees van Leeuwen: staatssecretaris van Cultuur en Media'. Hiermee kwam het aantal documentatiemappen over actuele onderwerpen, geknipt uit dag- en weekbladen, eind 2002 op 155. Het aantal gebonden jaargangen van tijdschriften nam toe met 46 tot 1.227 banden. Het aantal periodieken (tijdschriften, jaarverslagen en kamerstukken) steeg met 37 naar 1.193. Het aantal tijdschriftabonnementen nam met 4 toe naar 158.

De aanwinsten worden maandelijks op internet gepubliceerd. In november 2002 verscheen de laatste aanwinstendiskette met een kwartaaloverzicht. Omdat uit een enquête is gebleken dat alle belanghebbenden gebruik maken van internet is deze uitgave overbodig geworden. Hiermee kwam een eind aan een periode van acht jaar aanwinstendiskettes.

Om de collectie te raadplegen heeft het publiek vier catalogusstations tot zijn beschikking in de bibliotheek. Thuis kan men via internet onze catalogus raadplegen. In 2002 werd gemiddeld 750 maal per maand op een van de bibliotheekpagina's van onze website geklikt. In vergelijking met het jaar hiervoor is dit een groei van 308. Nieuw in 2002 is de mogelijkheid direct door te klikken van catalogusstation naar elektronisch document. Dit document kan dan rechtstreeks vanaf het scherm in de bibliotheek gelezen worden. Omdat het in een aantal gevallen auteursrechtelijk beschermde documenten betreft, is deze service niet mogelijk vanuit de catalogus op internet. Deze digitale aanwinsten stegen met 465 naar 716.

Gebruikers

Studenten, docenten, onderzoekers, kunstenaars, journalisten, managers en beleidsmakers vormen het merendeel van de bezoekers aan de bibliotheek. In samenwerking met de onderwijsinstellingen gaf de bibliotheek vier maal een introductie tot het gebruik van de catalogus en de bibliotheek.

In 2002 schreven 338 nieuwe gebruikers zich in en stonden er 2.789 externe gebruikers ingeschreven. Ter bescherming van de collectie en om de administratie te vereenvoudigen werd in de loop van 2002 een overeenkomst gesloten met een incassobureau. Op verzoek van dit bureau is de lenersadministratie herzien. Tot nu toe is het niet nodig geweest het incassobureau in te schakelen. De preventieve werking blijkt afdoende.

In totaal maakten 2.150 klanten gebruik van de studie- en uitleenmogelijkheden. De externe gebruikers leenden bij elkaar 5.560 publicaties, een groei van 235 ten opzichte van 2001. De medewerkers van de Boekmanstichting leenden 814 publicaties.

Kroniek en congresagenda on line

De Kroniek bevat belangrijke nieuwsfeiten over kunst en cultuurbeleid in Nederland en maakt deel uit van het informatie-aanbod op de website van de stichting. Het bestand wordt wekelijks aangevuld met nieuwe informatie. Even vaak wordt de congresagenda geüpdatet. Deze agenda geeft een overzicht van nationale en internationale congressen, symposia, debatten en lezingen over kunst- en cultuurbeleid. Waar mogelijk zijn er links naar de websites van organiserende instanties.

Resources for Cultural Policy in Europe (Recap): een samenwerkingsverband van documentatiecentra

De Boekmanstichting coördineert Recap, Resources for Cultural Policy in Europe. Recap is een samenwerkingsverband van Europese documentatiecentra op het gebied van kunst- en cultuurbeleid. Het stelt zich ten doel om uitwisseling van informatie en middelen op het terrein van kunst en cultuurbeleid te verbeteren.

Een website – www.recap.nl – vormt het platform voor de activiteiten van Recap. Hier vindt men ook de toegang tot de partnerorganisaties. De belangrijkste partners in 2002 waren: Österreichische Kulturdokumentation (Oostenrijk), het Kulturpolitische Gesellschaft, (Duitsland), Fondazione Fitzcarraldo (Italië), Culturelink (Kroatië), Boekmanstichting (Nederland) en de Cultural Policy and Planning Research Unit van de Universiteit van Nottingham (Verenigd Koninkrijk).

Met uitzondering van de laatste kwamen deze partners in maart 2002 voor overleg bij elkaar in Wenen. Hierbij was ook het Département des études et de la prospective uit

Frankrijk vertegenwoordigd. Wegens interne reorganisatie zien zij echter op korte termijn geen kans actief aan Recap's activiteiten deel te nemen. Zij zullen de ontwikkelingen blijven volgen als een partner aan de zijlijn.

De deelnemers besloten verder te gaan met de thesaurus, deze te vertalen en te implementeren in de verschillende catalogi. Hiertoe diende Recap in december 2002 een subsidieverzoek in voor het project eRecap in het kader van het eContentprogramma van de Europese Unie.

Cultural Policy Research Online (CPRO): een databank voor lopend onderzoek

Cultural Policy Research Online is een internationale on line database met daarin gegevens over onderzoek, conferentierapporten, voordrachten van experts voor zover die gaan over kunst en cultuur in een politieke, sociale, educatieve, historische of managementcontext. De database is een kosteloze dienstverlening voor onderzoekers, culturele functionarissen en beleidsmakers die zijn geïnteresseerd in studies over kunst in een sociale of beleidsmatige context. In 2002 zijn de zoekmogelijkheden verbeterd door toepassing van de thesaurus voor cultuurbeleid, ontwikkeld door de Boekmanstichting. Ervaring heeft geleerd dat onderzoekers er vaak aan moeten worden herinnerd dat ze hun gegevens moeten opsturen. In 2002 zijn brieven verstuurd naar tweehonderd onderzoekers. Daarin zijn zij ook opmerkzaam gemaakt op andere onderzoeksprojecten op hun terrein. In totaal staan nu gegevens van zeshonderd auteurs in de database. Over CPRO wordt bericht in het tijdschrift Circular, uitgegeven door het Franse ministerie van Cultuur. Dit tijdschrift, een coproductie met Circle, wordt in een oplage van tweeduizend stuks verspreid, merendeels in Europa.

Publicaties

Boekmancahiers

In 2002 verschenen vier *Boekmancahiers* met een uiteenlopende inhoud. De formule van themanummers werd wederom toegepast. Nummer 51 heeft als thema 'de creatieve stad'; nummer 52 bevat beschouwingen over het thema 'kunst in zaken', nummer 53 is geheel gewijd aan cultuur en herkomstlanden en nummer 54 aan 'culturele empowerment'. De nummers 51 en 54 bevatten daarnaast artikelen die mede naar aanleiding van het 'Thorbeckenummer' (nr. 50, geheel uitverkocht) tot stand kwamen. De thema's werden niet alleen vormgegeven aan de hand van artikelen, dat gebeurde ook door middel van boekbesprekingen en van signalementen die door de bibliotheek werden aangeleverd. Buiten de thema's om was er eveneens een rijk aanbod van gevarieerde bijdragen, alle deel uitmakend van de voortgaande discussie over de uitgangspunten en effecten van het kunst- en cultuurbeleid in een brede context.

'Dit gebonk': literatuurstudie popmuziek is primeur voor de sector

In 2001 werd samen met het Nationaal Pop Instituut (NPI) een publicatie overeengekomen over het popmuziekbeleid in Nederland. Op vrijdag 26 april 2002 vond de presentatie van het boek *'Dit gebonk dient tot het laatste toe te worden bestreden', popmuziek en overheidsbeleid 1975-2001* plaats bij het Nationaal Pop Instituut te Amsterdam. Het citaat in de titel is een uitspraak die in 1983 nog in de werkversie van de eindrapportage van de Werkgroep Landelijk Orkestenbestel was opgenomen. Hij is uit de uiteindelijke rapportage geschrapt.

In de publicatie beschrijft André Nuchelmans het ontstaan van en de ontwikkelingen binnen het popmuziekbeleid bij de gemeentelijke, provinciale en landelijke overheden. De nadruk ligt daarbij op opname van popmuziek binnen het kunstbeleid, maar de invloed van andere beleidssectoren zijn ook in het boek opgenomen.

Tijdens de presentatie gaf André Nuchelmans een inleiding waarin hij dieper inging op de tegenstelling 'chaos' versus 'orde', zo bepalend voor de wijze waarop popmuziek uiteindelijk in het kunstbeleid werd opgenomen. Daarna volgden beschouwingen over het Nederlands popbeleid van Dorona Alberti en Norman Kapoyo, beiden studenten popmuziek aan de Rockakademie Tilburg, Martin van Ginkel, directeur van het Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing en Cas Smithuijsen, directeur Boekmansstichting. Het boek is de eerste inventarisatie van het popmuziekbeleid op alle overheidslagen. Het kreeg veel aandacht in de landelijke en regionale pers.

Culturele economie: Boekmancahier 52

In 2002 rondde de econoom drs. Frank van Puffelen zijn tweede schrijfpdracht op het thema kunst, cultuur en economie af. De eerste schrijfpdracht resulteerde in een boek waarin de auteur een overzicht bood van de belangrijkste bijdragen aan het cultuurdebat van Nederlandse en Vlaamse economen. De tweede schrijfpdracht was niet aan een geografische eenheid gebonden en had als onderwerp: welke economische theorieën over kunst en cultuur zijn er in de internationale literatuur over economie en cultuur te vinden? De schrijfpdracht resulteerde in een artikel dat onder de titel 'De worsteling van economen met de kunsten' werd geplaatst in *Boekmancahier 52* (juni 2002, 151-164). De conclusie van Van Puffelen is dat de praktische vragen over cultuuzorg eigenlijk niet door de internationale gemeenschap van economen worden beantwoord. Hij signaleert wel een zekere strijd tussen aanhangers van verschillende economische scholen, maar de polemiek die dat oplevert biedt vooralsnog weinig uitkomst aan beleidsverantwoordelijken die zich het hoofd breken over hoe zij subsidies aan cultuur politiek en maatschappelijk moeten verantwoorden. Van Puffelen geeft de culturele economen het voordeel van de twijfel. In zijn ogen is hun specialisme nog jong en ook nog steeds veelbelovend.

Publicatie over herkomstculturen: Boekmancahier 53 en Internetdossier

Onder auspiciën van een redactieraad, bestaande uit Han Bakker, Ariëtte Kasbergen en Donald Wieringa (Phenix Foundation), Inez Boogaarts (Stichting Internationale Culturele Activiteiten), Michèle Jacobs, Nynke Ocle, Lieke van den Ouwelant en Cas Smithuijsen (Boekmanstichting), werd een special over herkomstculturen voorbereid, te publiceren via de reeks *Boekmancahiers*. De voor deze gelegenheid aangestelde gastredacteur, de journalist Öskan Gölpinar, zocht contact met Turkse, Marokkaanse, Indonesische, Antilliaanse en Surinaamse schrijvers, teneinde uit de eerste hand te vernemen hoe het is gesteld met de uitwisseling van artistieke en culturele ervaringen tussen Nederland en de genoemde herkomstlanden. Daarnaast werd een aantal artikelen uitgezet die licht werpen op de positie van in Nederland woonachtige kunstenaars die nog banden hebben met hun land van herkomst. Ook 'autochtone' beleidsmakers kregen de vraag voorgelegd wat de beperkingen en mogelijkheden van een herkomstlandenbeleid zouden kunnen zijn. De Canadees Greg Baeker maakte een bijdrage vanuit zijn ervaringen: Canada heeft als een van de eerste landen een coherente visie op de multiculturele samenleving ontwikkeld.

Boekmancahier 53 is in vele opzichten anders geworden dan de 52 voorgaande nummers, en niet alleen omdat het in opdracht van de Phenix Foundation is gemaakt. Omdat zo weinig over herkomstculturen bekend was, heeft de redactie gezocht naar onorthodoxe

middelen om het verschijnsel onder woorden te brengen. Interviews, brieven en journalistiek geschreven overzichten: dat leverde een andere taal op dan die welke in onderzoeksrapporten en doorgaans ook in wetenschappelijke rapporten wordt gebezigd. Daarom is *Boekmancahier* 53 niet alleen een bijzonder nummer geworden vanwege zijn inhoud: ook de vorm bleek velen aan te spreken. Het werd daarmee onbedoeld ook een bron van inspiratie bij de verdere planontwikkeling rondom het tijdschrift.

Eveneens in opdracht van de Phenix Foundation verscheen ongeveer gelijktijdig met het *Boekmancahier* op de homepage van de Boekmanstichting en de Phenix Foundation een literatuuroverzicht over het thema 'Kunst, cultuur en herkomstlanden'. De literatuur daarvoor was bijeengebracht door Michèle Jacobs en stagiaires Nynke Oele en Lieke van den Ouwelant. Vervolgens heeft André Nuchelmans deze lijst gestructureerd en aangevuld. Het overzicht bevat literatuur die vanaf 1990 is verschenen over kunst, cultuur en herkomstlanden. Het gaat daarbij om de participatie van immigranten aan Nederlandse kunst- en cultuuruitingen en de integratie van kunst- en cultuuruitingen uit de herkomstlanden binnen het Nederlandse kunst- en cultuurbestel. Vanzelfsprekend is ook het door de verschillende overheden gevoerde beleid in het overzicht betrokken. Het literatuuroverzicht bevat afzonderlijke publicaties zoals boeken, onderzoeken in opdracht van overheden of op het onderwerp werkzame instellingen, beleidsstukken en parlementaire verslagen. Daarnaast zijn ook artikelen in boeken, tijdschriften en weekbladen in het overzicht opgenomen. Bij artikelen gaat het om substantiële bijdragen of onderwerpen waarover in de overige literatuur niet veel is terug te vinden. Het literatuuroverzicht op het internet is op verschillende manieren te raadplegen. Allereerst is er de complete lijst verzamelde literatuur, daarnaast zijn er afzonderlijke overzichten per sector. Binnen de lijsten is een chronologische volgorde van de literatuur gehanteerd zodat ontwikkelingen binnen de afzonderlijke sectoren en binnen het gehele onderwerp naar voren komen.

Sanering van de subsidiëring. Overheidsbemoeienis met monumentenzorg, film en toneel vanaf de jaren zestig

De laatste decennia zijn de subsidiemechanismen die de cultuur in stand houden veranderd onder invloed van meeromvattende politiek-bestuurlijke ontwikkelingen en uitgangspunten. Zo is het streven steeds gericht geweest op het terugdringen van subsidie-afhankelijkheid en een meer marktconforme aanwending van publieke middelen.

Hans van Dulken beschrijft in zijn publicatie hoe een en ander op termijn zijn uitwerking heeft gekregen in de subsidiëring van film, toneel en monumentenzorg. Hoewel tussen de genoemde sectoren grote verschillen zijn (ontstaan) in de manier waarop de subsidies

toevloeien, zijn die verschillen toch ook terug te voeren op meer algemene uitgangspunten in het subsidiestelsel: rationalisering van het financieringsbeleid in de jaren zeventig, sanering in de jaren tachtig en economisering in de jaren negentig.

De redactie van de publicatie lag in handen van Ineke van Hamersveld.

Cultuurbeleid in Europa: een compendium met elementaire gegevens en trends

Als vervolg op de landenportretten van cultuurbeleid die in de jaren tachtig en negentig onder auspiciën van de Raad van Europa verschenen, is er nu een on line bestand beschikbaar met basisgegevens over cultuurbeleid in zo'n vijftientig Europese landen. De database wordt aangevuld en bewerkt door het Europese onderzoeksinstituut Ericarts in Bonn. De Nederlandse bijdrage aan het compendium is aan het eind van de jaren negentig samengesteld door E.M. Konings en S.I.M. Duwêl in opdracht van de Boekmanstichting. De jaarlijkse updates worden nu verzorgd door Vladimir Bina, ministerie van OCenW, en Cas Smithuijsen, directeur Boekmanstichting. Zie: www.culturalpolicies.net.

Cd-rom Kunstprijzen in Nederland

In september 2002 verscheen de vierde editie van de database *Kunstprijzen in Nederland*. Elsbeth van Orsouw inventariseerde en actualiseerde gegevens over nieuwe en reeds bestaande kunstprijzen. André Nuchelmans was wederom verantwoordelijk voor de eindredactie.

Net als voorgaande edities bevat de cd-rom prijzen in de verschillende kunstsectoren (literatuur, beeldende kunst, theater, muziek, film, architectuur), op het gebied van cultuurbehoud (monumenten, musea, bibliotheken) en voor kunsteducatie. Het gaat om prijzen voor zowel de professionele kunst als de amateurkunst, die met enige regelmaat of wanneer daartoe aanleiding is, worden uitgereikt en waarvoor een Nederlandse instelling of persoon verantwoordelijk is.

De vierde editie bevat 750 prijzen. In vergelijking met de vorige editie zijn er 64 prijzen toegevoegd. Hiervan zijn er 17 in 2000 en 19 in 2001 of 2002 ingesteld. 43 prijzen zijn uit het databestand verdwenen omdat zij niet meer worden uitgereikt of niet meer aan de criteria voor opname voldoen.

In voorbereiding: Podiumrechtwijzer

Sinds 1986 publiceert de Boekmanstichting een serie over kunst en recht. In de serie wordt gepoogd juridische ingewikkelde problemen rond het maken, distribueren en

presenteren van kunst op een begrijpelijke manier te verwoorden. Achtereenvolgens verschenen de *Beeldrechtwijzer*, de *Klankrechtwijzer*, de *Theaterrechtwijzer*, de *Rechtwijzer voor auteurs* en de *Museumrechtwijzer*. Voor de *Podiumrechtwijzer*, die nu in de maak is, ontving de Boekmanstichting een bijdrage van de VandenEnde Foundation, terwijl het Fonds voor de Amateurkunst en de Podiumkunsten een gelijk bedrag zal doteren. Mr.dr. Tjeerd Schiphof is aangetrokken als samensteller en redacteur van de publicatie die in 2003 zal verschijnen.

Bijlagen

Samenstelling stichtingsbestuur en andere bestuurlijke gremia

Op 31 december 2002 was het stichtingsbestuur als volgt samengesteld:

** dagelijks bestuur*

mevr. dr. E. van Eijck van Heslinga, *voorzitter*;
mr. C. Waal, *vice-voorzitter, op voordracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten*;
F. van Koetsveld, *penningmeester, op voordracht van de Nederlandse Museumvereniging*.

** algemeen bestuur*

mevr. drs. G. van den Bergh, *op voordracht van de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten*.
mevr. drs. M. de Meijer *op voordracht van het Interprovinciaal Overleg*;
mevr. mr. G. Heevel *op voordracht van de Kunstenbond FNV*;
drs. B. Holvast *op voordracht van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen*;
dr. A. Brandenburg *op voordracht van de Raad voor Cultuur*;
dr. V. Stissi, *op voordracht van de Stichting Nationaal Contact Monumenten*.

** curatorium Boekmanleerstoel aan de Universiteit van Amsterdam*

mevr. dr. E. van Eijck van Heslinga, *voorzitter*;
prof. dr. J. Goudsblom, *lid op voordracht van het College van Bestuur*;
prof. dr. B. Kempers, *op voordracht van de Faculteit Geesteswetenschappen*;
prof. dr. N. Wilterdink, *op voordracht van de Faculteit Maatschappij- en Gedragwetenschappen*

** externe redactieleden Boekmancahier*

mevr. C. Brickwood (MA)
prof. dr. J.S. Cramer
dr. B. Hofstede
prof. dr. H. Mommaas
drs. F. van Puffelen en de historica
dr. I. Steen.

** redactieraad Boekmancahier*

C. Serkei.

Personeel en financiën

Door langdurige uitval van Ineke van Hamersveld moest de tweede fase van het project 'Schoonheid of Herinnering', een oriëntatie op de historische en kunstzinnige functies van het museum, worden afgelast. Eerder was een literatuuroverzicht op dat onderwerp gemaakt, dat in museumkring en ten departemente een positief onthaal kreeg. Met de ziekte van Ineke van Hamersveld was ook de post van hoofdredacteur *Boekmancahier* een tijdlang onbemand. In overleg met mevrouw Van Hamersveld werd besloten haar na haar terugkeer niet opnieuw met die functie te belasten, maar haar elders in de organisatie in te zetten. De aldus ontstane vacature kon na een advertentieronde per 1 oktober worden vervuld door de aanstelling van dr. Joke Hermesen. Zij was voor de Boekmanstichting geen onbekende, want ze was betrokken bij de discussie over het boek *The Glory of Van Gogh* van Nathalie Heinich die de Boekmanstichting in 2001 organiseerde.

Omdat mevrouw Hoogervorst aangaf minder te willen werken werden de taken die zij verrichtte op het gebied van communicatie en pr overgedragen aan Mariëtte Hendriks, die haar werktijd daartoe uitgebreid zag van 40 naar 80 procent.

De bezetting van personeel in (vast) dienstverband was per 31 december 2002 als volgt:

directeur: dr. C. Smithuijsen (100 procent)

staf: mevrouw dr. T. Gubbels (40 procent), mevrouw I. van Hamersveld (80 procent), mevrouw drs. M. Hendriks (80 procent), mevrouw dr. J.J. Hermesen (60 procent), mevrouw drs. S. Hoogervorst (50 procent), drs. A. Nuchelmans (85 procent).

bibliotheek: R. Huguenin (80 procent), mevrouw M. Nooijen (80 procent), drs. J. van der Leden (80 procent), mevrouw S. Lecfsma (80 procent), mevrouw M. Lindhout (80 procent).

systeembeheer: G. de Bruin (80 procent), drs. A. Nuchelmans (plv.).

secretariaat: mevrouw M. Barnier-Spee (40 procent), mevrouw E. Harms (60 procent), mevrouw M. van Splunter (100 procent).

Incidentele krachten

In 2002 werkte drs. Michèle Jacobs van 1 januari tot 30 juni als tijdelijke kracht mee aan het project 'herkomstculturen', medegefinancierd door de Phenix Foundation.

Dr. Nathalie Heinich, verbonden aan de Ecole des Hautes Etudes et Sciences Sociales (EHESS) te Parijs, was via de Boekmanleerstoel aan de Universiteit van Amsterdam in 2002 aan de Boekmanstichting verbonden. De Roemeens-Franse Corina Suteu ontving van de Universiteit van Amsterdam en de Boekmanstichting de opdracht een verhandeling te schrijven over hoger onderwijs, cultuurbeleid en -management in Europa.

In Barcelona is Diane Dodd gestationeerd, die op basis van een freelance contract fungeert als coördinator voor Circle, waarvan de Boekmanstichting het secretariaat beheert. Diane Dodd vervult ook taken voor Recap en CPRO.

Financiën

De Boekmanstichting kon de exploitatie in 2002 zonder verlies afsluiten. Echter, het plotseling acuut worden van een asbestprobleem op zolder dwong het bestuur tot het nemen van snelle en doortastende beslissingen. De kosten van de asbestsanering, zo'n 45.000 euro, betekenden een dermate grote tegenvaller, dat ze niet in de lopende begrotingen worden opgebracht. Het ministerie van OCenW is om een eenmalige subsidie gevraagd.

Voor projecten, meestendeels geadmistreerd door de stichting Boekmanstudies, werden diverse aanvullende subsidies ontvangen. In 2002 werd steun verleend door de Mondriaan Stichting, de VandenEnde Foundation, de Phenix Foundation, de Universiteit van Amsterdam, het Maison Descartes, het Nationaal Pop Instituut, de ING Bank, de SNS Bank, de Raad van Europa, de Europese Unie (voor de internationale thesaurus cultuurbeleid) en, naast de basissubsidie, van het ministerie van OCenW. Ook kwamen er toezeggingen van het VSB-fonds en het Fonds voor de Amateurkunst en Podiumkunsten voor projecten die nog in een beginfase verkeren.

Publicaties en activiteiten medewerkers

Truus Gubbels

Activiteiten

- 6 maart: lezing over het galericbestel in Nederland aan kunstacademiestudenten aan de kunstacademie te Maastricht.
- 4 april: voordracht ten behoeve van studenten kunstgeschiedenis van de Universiteit Utrecht over het begrip kwaliteit in relatie tot het Nederlandse galeriebestel. De bijeenkomst werd besloten met een bezoek aan een aantal Amsterdamse galleries.

Ineke van Hamersveld

Publicaties

- 'Het avontuur van kinder- en jongerenopera: verslag van YO!, internationaal jeugdoperafestival, gehouden in de Stadsschouwburg van Utrecht, op 25-29 oktober 2001, en georganiseerd door Buffo Operamakers en de Stadsschouwburg Utrecht'.
- In: *Boekmancahier*, jrg. 14, nr. 51, 89-95. (Met Jacqueline Oskamp.)

- Ook vertaald: 'The Adventure of Opera for Children and Young Adults'. In: *Yo! Internationaal Youth Opera Festival, Utrecht 25-29 oktober 2001: Working Conference Report*. Utrecht: Stadsschouwburg/YO! International Youth Opera Festival.

Activiteiten

- Op verzoek van het ministerie van OCenW is door SCO-Kohnstamm Instituut onderzoek gedaan naar de gendereffecten van de Cultuurnota 2001-2004 'Cultuur als confrontatie'. De voorlopige resultaten van het onderzoek zijn voorgelegd aan een deskundigenpanel. Ineke van Hamersveld maakte deel uit van dat panel. Het onderzoek, inclusief de panelraadpleging, is inmiddels gepubliceerd onder de titel *Emancipatie effecten van de cultuurnota 2001-2004*; de auteurs ervan zijn W. Oud, E. van Eck en F. Haanstra. De publicatie is als SCO-rapport 658 verschenen bij SCO-Kohnstamm Instituut van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen, Universiteit van Amsterdam.

Marielle Hendriks

Activiteiten

- 16 tot 20 mei 2002: deelname aan de *ENCATC Annual Conference and General Assembly 2002* in Dartington, Groot-Britannië. Deze conferentie had als thema *From Rule Books to Kyte Flying: new ways of thinking in Arts and Cultural Management*. Bijdrage in de vorm van een lezing gegeven met de titel *Arts Administration Education: perspectives from the field, the programs and their graduates*.

Sanne Hoogervorst

Publicaties

- 'De kunstensector moet inlopen: loopbaanbeleid in de kunsten'. In *Boekmancahier* 52, jg 14, juni 2002, 174-187.
- 'Publieke kunst', in *Boekmancahier* 51, jg 14, maart 2002, 121-127.

Activiteiten

- begeleiding stage 'cultureel ondernemerschap en theater' door Saskia van der Kam, student aan de Universiteit Utrecht. Later overgenomen door Cas Smithuijsen.

André Nuchelmans

Publicaties

- *'Dit gebonk dient tot het laatste toe te worden bestreden', popmuziek en overheidsbeleid 1975-2001*. Amsterdam: Boekmanstudies.
- *Kunstprijzen in Nederland 2002*. Elsbeth van Orsouw (samenstelling); André Nuchelmans (redactie). Amsterdam: Boekmanstichting.

Cas Smithuijsen

Publicaties

- 'Exclusief voor de jeugd? Beshouwing over het popmuziekbeleid van staatssecretaris Van der Ploeg' in *de Volkskrant* van 25 april 2002;
- Update *The Netherlands* ten behoeve van Raad van Europa/Ericarts Cultural Policy in Europe, a Compendium of Basie Faets and Trends (samen met Vladimir Bina) (www.culturalpolieies.net);
- bijdrage Nederlands landenrapport in Engelstalige reader *Ganbling on Culture*, samengesteld en geredigeerd door Diane Dodd ten behoeve van Circle-conferentie in Rome, 4 en 5 november.
- 'Soeial Cohesion and Cultural Policy in the Netherlands', in: *Making connections: culture and social cohesion in the new millennium. Canadian Journal of Communication*, volume 27, numbers 2 & 3 2002, 269-276, samen met Eva Brinkman.
- 'Een analyse van vals plat', bespreking van: Kevin F. McCarthy, Arthur Brooks, Julia Lowell, Laura Zakaras (2001) *The Performing Arts in a New Era*. In: *Boekmancahier* 52, jg 14, juni 2002, 209-213.

Activiteiten

- 12 februari: inleiding bij cultuurdebat in Haarlem, georganiseerd door de Partij van de Arbeid Haarlem, met Hans Paalman, oud-directeur Gemcentemuseum Schiedam en Frans Lommerse, directeur Toneelsehuur Haarlem.
- 19 maart: panellid bij diseussiebijeenkomst internationaal cultuurbeleid in het Rijksmuseum voor Volkenkunde Leiden, in verband met de publicatie van een evaluatierapport van de Inspeetie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken.
- 12 juni: voorzitter diseussieavond in Galerie Podion in verband met versehijnen dissertatie *Why are artists poor?* van de econoom Hans Abbing, met als inleiders Hans Abbing en filosoof Ewald Engelen.
- 26 juni: voorzitter inspraakbijeenkomst in stadhuis Amsterdam in verband met een bestemmingswijziging voor gebouw Neerlandia ten behoeve van het geplande kindermuseum Klein Hermitage.
- 28 en 29 juni: deelname aan vergadering advisory board Fondazione Fitzcarraldo als lid van de Raad van Adviseurs.
- 23 juli: op verzoek van het Duitsland Instituut van de Universiteit van Amsterdam een gastoptreden over het Nederlands cultuurbeleid ten behoeve van Duitse parlementariërs.
- 26 juli: aanwezig bij de gezamenlijke vergadering van bestuur en raad van adviseurs van de Vereniging Rembrandt als lid van de raad van advies.
- 30 augustus: Inleiding muziek en retoriea in Italiaanse muziek rond 1600 voor de

Werkgroep 17de eeuw, als onderdeel van een conferentie over de toekomst van de zeventiende eeuw in het Rijksmuseum Amsterdam (niet gepubliceerd).

- 27 september: voorzitter debat over de bestudering van popmuziek ter gelegenheid van de opvolging van René Boomkens door Tom ter Bogt als bekleeder van de leerstoel popmuziek aan de Universiteit van Amsterdam vanwege de Buma en het Nationaal Pop Instituut, met deelname van een aantal musicologen en communicatiewetenschappers.
- 3 december: optreden ter gelegenheid van het derde concert in de Serie Smithuijsen in Groningen. Titel van de voordracht: 'Fantasie in G' (niet gepubliceerd).
- Als lid klankbordcommissie Conservatorium van Amsterdam een aantal sessies bijgewoond over de positionering van het Conservatorium in de wereld van muziek en onderwijs, nu en in de toekomst.
- Als lid van de 'denktank cultuurbeleid' bijeenkomsten over actuele vraagstukken van cultuurbeleid bijgewoond in Rotterdam en Amsterdam. Andere leden van de denktank: drs. Th. Adams, directeur Directie Algemeen Cultuurbeleid van het ministerie van OCenW; prof. dr. A. Bevers, hoogleraar kunst- en cultuurwetenschappen aan de Erasmusuniversiteit Rotterdam; mevr. prof. dr. H. Pott, hoogleraar filosofie aan de Universiteit Maastricht; prof. dr. P. Schnabel, directeur Sociaal en Cultureel Planbureau, mevr. mr. W. Sorgdrager, voorzitter Raad voor Cultuur en K. Weeda, directeur Cultuur gemeente Rotterdam.

*Extracts from the
Annual Report 2002*

Activities

Nathalie Heinrich on the Boekman chair, visiting universities, Felix Meritis and the Van Gogh museum

In May and June 2002 Professor Nathalie Heinrich, who currently occupies the Boekman Chair, visited the Netherlands for a while. During these periods she presented a number of lectures to the students of the Department of Cultural Studies and Cultural Sociology at the University of Amsterdam. Earlier that year, in January, she visited the Netherlands to deliver guest lectures to the students of Erasmus University Rotterdam. On 13 December, during her third and last visit in 2002, Heinrich was invited to address the European Cultural Forum at Felix Meritis about her works devoted to Vincent van Gogh and subsequently discussed her methodology and findings with the audience. A few days later, on 16 December, a special lunch meeting was organised at the Van Gogh museum in Amsterdam. On this occasion Heinrich exchanged thoughts with the museum's curators and management about her views with regard to the veneration of the painter Van Gogh.

Process of art assessment could take place much better

On 11 June 2002 an afternoon conference was held in the Boekman Foundation's Ceremonial Room on how art is assessed in the field of arts policy. Assessment plays a vital role in the allocation of subsidies, the construction and maintenance of an infrastructure, in granting assignments, acquisition and granting awards. The conference focused on the system of assessment. Aspects that were discussed included the procedures as such, as well as the question as to how the government could guarantee a sound system of advisory bodies.

About 50 conference participants discussed subjects such as contracting out art assessment to trusts, about the advantages and the disadvantages of collective assessment processes, the question of what, in fact, 'expertise' involves, and what it is that gives the arts their essential quality, or otherwise. The discussions yielded a number of reasonably concrete recommendations to professionalise the process of assessment, to protect it from too many external influences and to shield it from excessive bureaucracy and legal claims.

Cultural studies brought together: expert meeting on higher education in art policy and art management

The introduction of the new Bachelor and Master system (BaMa) in Dutch higher education was seized as an opportunity to invite delegates from the art policy and art management programmes offered at colleges of higher vocational training and universities to join a debate on the impact of the new system. On 6 June, during a

meeting chaired by Greetje van den Bergh, vice-chair of the Board of Governors of the University of Amsterdam, teachers of cultural studies/art policy and art management gathered to exchange thoughts and experiences about curricula applied at universities and colleges of higher vocational training. The meeting had been prepared by Marielle Hendriks, who is on the corporate staff of the Boekman Foundation. During the meeting it became clear that four universities (Erasmus University Rotterdam, University of Groningen, University of Amsterdam and University of Utrecht) had conceived a plan to set up an internationally-orientated Summer University. The Boekman Foundation is involved in the preparations for this.

Cultures of origin: cultural assimilation or artistic diversity?

One of the youngest members of the family of international cultural policy is something that Dutch State Secretary van der Ploeg presented in his letter to the Dutch Lower Chamber (*Tweede Kamer*) in May 2002 as policy involving 'cultures of origin'. The countries of origin of the cultures concerned include the immigration countries Turkey and Morocco, the ex-colonies Indonesia and Surinam and the overseas dependencies of the Kingdom of the Netherlands, i.e. the Netherlands Antilles and Aruba. People who have moved from these countries to settle in the Netherlands make up 50% of the total 'immigrant' population.

On 12 November, on the basis of the data that had been gathered, a debate was organised that focused on the desirability of specific cultural policy for immigrant artists. Professor Ruben Gowricharn, extraordinary professor of sociology at the University of Tilburg, argued strongly in favour of diversity in the approach to migrant cultures and against the assessment of the various cultures using the same rational western standards. His co-referent Carlo van Praag, deputy-director of the Social and Cultural Planning Office, felt that cultural diversity in the Netherlands was guaranteed sufficiently by the current system of assessment, decision-making and support – usually through subsidies. The discussions that followed and that were led by Rocky Tuhuteru gradually revealed that, theoretically, Mr van Praag may be right, but that, in practice, the situation is closer to Mr Gowricharn's view.

'Buit ons toch uit!': where do museums fail to exploit their opportunities for private funding?

'Buit ons toch uit!' *Hoe kunnen musea meer private financiering aantrekken?* was the title of a meeting that was organised in the brand-new ING house in Amsterdam on 18 November. Chaired by visual arts reviewer Ineke Schwarz, interested parties and experts discussed this subject: Ronald de Leeuw, general manager of the *Rijksmuseum*

(national museum), Kees van Twist, manager of the *Groninger Museum*, Cees Maas, a member of the Board of Directors of ING Bank, Inge de Bruin, a private collector and Geert Boogaart, manager of *The Doen Foundation*. They exchanged thoughts about the options and lack of options for increased private funding for museums in the Netherlands. The audience consisted of about 200 managers of museums and trusts, art collectors, civil servants and journalists. During the subsequent debate, everybody soon agreed that 'money was not the problem', but they also agreed that the input by private financiers should not be at the expense of government contributions, the so-called substitution effect. What the Netherlands lacks, contrary to the United States, for example, is a 'philanthropical infrastructure', to use Schuyt's terminology. Furthermore, one of the conclusions reached was that museums and private financiers should 'hit it off well' and also that a shared interest on the basis of the same profile would be a condition for successful financial cooperative relationships between museums and private parties.

Library/documentation

Collection and acquisitions

At the close of 2002 the library had a total of 19,599 volumes on its shelves and 3,190 titles were described in detail and added to the collection. The computerised catalogue currently includes 40,633 titles of books, articles from periodicals, digital documents and documentation folders, all provided with a summary and key words. The card-based catalogue of the collection dating from before 1983 contains about 16,000 descriptions of titles.

Library users

A total of 2,150 clients have made use of the study and borrowing facilities. In 2002, the external users, together, borrowed 5,560 publications, which is an increase of 235 compared to 2001. Staff at the Boekman Foundation borrowed 814 publications.

Resources for Cultural Policy in Europe (RECAP): a collaborative network of documentation centres

The Boekman Foundation coordinates the RECAP project – Resources for Cultural Policy in Europe. In RECAP a number of European documentation centres and libraries in the field of cultural policy cooperate in order to improve the dissemination of information and resources relating to cultural policy. The web site www.recap.nl serves as a platform for RECAP's activities and provides access to the sites of participating institutes. In 2002 these were the Boekman Foundation (Netherlands), *Österreichische Kulturdocumentation* (Austria), *Fondazione Fitzcarraldo* (Italy), Cultural Policy and Planning Research Unit (United Kingdom), *Kulturpolitische Gesellschaft e.V* (Germany) and *Culturelink* (Croatia).

All but the Cultural Policy and Planning Research Unit (United Kingdom) met on 8 and 9 March in Vienna, Austria. Also represented was the *Département des études et de la prospective* from France, which – due to internal re-organisation – decided that it will temporarily be unable to implement some of RECAP's activities but that it will follow developments of the network as a passive partner.

The participants agreed to develop and extend the thesaurus, to translate it and to apply it to the partners' catalogues. To facilitate this initiative RECAP submitted the 'eRecap' application to the eContent programme of the European Union in December 2002.

Cultural Policy Research Online (CPRO): a database for ongoing research

Cultural Policy Research Online (CPRO) is an on-line database of research studies, conference reports and experts' papers concerning the arts and culture in a political,

social, educational, historical and/or management context, whereby the research touches upon cultural policy issues around the globe. The database is provided as a free service for researchers, policy-makers and arts managers who are interested in the study of the arts in society and cultural policy.

Searching facilities have been greatly improved in 2002 by the implementation of the thesaurus on cultural policy, recently developed by the Boekman Foundation.

Previous years have shown that authors need much prompting to reply and so in 2002 letters were sent to more than 200 of the nearly 600 authors listed in the database. The personalised letters both invite the author to submit new information and alert the author to other research being conducted in fields similar to their own work. In this way, it is hoped to inspire interest in and use of the database. At the same time, the database has introduced the possibility for authors to register the date that research began in order to safeguard ownership rights.

Old research (if completed six or more years ago) has been deleted from the database and a decision was taken to remove research that has been published (in process of being implemented).

CPRO has a section in the tri-annual newsletter, CIRCULAR, produced by the French Ministry of Culture. This magazine is produced in collaboration with CIRCLE and is sent to more than 2,000 recipients across Europe. In this section, research from CPRO is highlighted according to themes selected by CIRCLE. CPRO is available at www.boekman.nl

Publications

Cultural economics: Boekmancahier 52

In 2002, economist Frank van Puffelen completed his second writing assignment based on the theme of art, culture and economy. Van Puffelen's conclusion was that the practical questions about cultural care are, in fact, not answered by the international community of economists. He observed that, to some extent, there is competition between supporters of various schools of economics, but the polemic it yields does not yet offer a solution for policy officials who are racking their brains over how to account for subsidies to the cultural-political field and society.

Van Puffelen gives the cultural economist the benefit of the doubt. In his opinion, their specialism is young and still very promising.

The reconstruction of subsidy schemes (cinema, theatre and monuments)

Over the past few decades the subsidy mechanisms that maintained culture have changed under the influence of extensive political-administrative developments and principles. In this respect, the focus has always been on reducing subsidy-dependency and promoting a more market-orientated use of public resources.

In his publication, Hans van Dulken describes how, over time, this eventually affected the subsidising system for cinema, theatre, and the preservation of monuments and historic buildings. Although large differences can be observed and have arisen between the named sectors as to how subsidies pour in, these differences also have their origins in the more general principles of the subsidising scheme: rationalisation of financing policy during the nineteen seventies, reconstruction during the eighties and economisation during the nineties.

Literature study of pop music a first for the sector

In 2001 Boekman Foundation agreed on issuing a publication on pop music policy in the Netherlands together with the Dutch National Rock & Pop Institute (NPI). On Friday 26 April 2002 the presentation took place at the premises of the National Rock & Pop Institute in Amsterdam of the book *'Dit gebonk dient tot het laatste toe te worden bestreden'*, *popmuziek en overheidsbeleid 1975-2001*. The quotation in the book's title is a statement that originated from the 1983 working document of the final report of the *Werkgroep Landelijk Orkestenbestel*. This statement was eventually removed from the final report.

In his publication, André Nuchelmans describes the origins of and the developments within pop music policy at municipal, provincial and national government level. It emphasises how pop music is included in art policy, while the book also describes the influence of other policy sectors.

Appendices

Composition of the board

On 31 December 2002 the board was composed as follows:

** executive committee*

mrs E. van Eijck van Heslinga, *chair*;

C. Waal, *vice-chair, representing the Association of Dutch Municipalities*;

F. van Koetsveld, *treasurer, representing the Dutch Museum Society*.

** board*

mrs G. van den Bergh, *representing the Association of Collaborating Dutch Universities (Dutch: VSNU)*;

mrs M. de Meijer, *representing the Inter-provincial Consultation on Welfare*;

mrs G. Heevel, *representing the 'Kunstenbond FNV'*;

B. Holvast, *representing the Federation of Artists' Associations*;

A. Brandenburg, *representing the Council for Culture*;

V. Stissi, *representing the National Coordinating Committee for the Protection of Monuments and Historic Buildings*.

Staff and resources

director: C. Smithuijsen (100 percent)

staff: mrs T. Gubbels (40 percent), mrs I. van Hamersveld (80 percent),

mrs M. Hendriks (80 percent), mrs J.J. Hermesen (60 percent),

mrs S. Hoogervorst (50 percent), A. Nuchelmans (85 percent);

library: R. Huguenin (80 percent), mrs M. Nooijen (80 percent),

J. van der Leden (80 percent), mrs S. Leefsma (80 percent),

mrs M. Lindhout (80 percent);

system management: G. de Bruin (80 percent), A. Nuchelmans (*substitute*);

secretariat: mrs M. Barnier-Spce (40 percent), mrs E. Harms (60 percent),

mrs M. van Splunter (100 percent).

** Temporary staff*

From 1 January to 30 June 2002 Michele Jacobs was temporarily employed to work on the 'herkomstculturen' project (cultures of origin), a project that was co-financed by the Phenix Foundation. In 2002 Professor Nathalie Heinich, of the *Ecole des Hautes Etudes et Sciences Sociales (EHESS)* in Paris, was connected to the Boekman Foundation through the Boekman Chair at the University of Amsterdam. The University of Amsterdam and the Boekman Foundation commissioned Rumanian-French Corina Suteu to write an essay on higher education, cultural policy and cultural management in

Europe.

Diane Dodd is based in Barcelona as a freelance coordinator for CIRCLE, for which the Boekman Foundation manages the secretariat. Diane Dodd also carries out tasks for RECAP and CPRO.

Resources

In 2002 the Boekman Foundation received a basic subsidy of 964,000 euro from the Dutch Ministry of Education, Culture and Science.

Several supplementary grants were received for projects, the majority of which were administered by the *Boekmanstudies Foundation*. In 2002 the Boekman Foundation was supported by the Mondrian Foundation, the VandenEnde Foundation, the Phenix Foundation, the University of Amsterdam, the *Maison Descartes*, the National Pop Institute, the ING bank, the SNS bank, the Council of Europe, the European Union (with regard to the international thesaurus of cultural policy) and, in addition to the basic subsidy it already grants, by the Ministry of Education, Culture and Science.

Furthermore, the VSB Fund and the *Fonds voor de Amateurkunst en Podiumkunsten* (fund for the amateur arts and the performing arts) also promised to give financial support for projects that are still in an initial phase.

The Boekman Foundation is a centre where information about arts and cultural policy is collected and disseminated. It covers the areas of policy-forming and all aspects of implementation. It encourages research and opinionforming connected with the production, distribution and spread of the arts, and in connection with (inter)national art policy. The Boekman Foundation conducts the cultural-political debate between representatives from the worlds of management, academia and the arts.

The Boekman Foundation takes its name from an Amsterdam alderman for education and cultural affairs, Emanuel Boekman (1889-1940).

The Boekman Foundation

- maintains a library providing state-of-the art information and documentation
- supervises Recap, *Resources for Cultural Policy in Europe*, a cooperative system of European documentation centres dealing with cultural policy
- organizes the *Boekman Debates*, international conferences and meetings of experts
- undertakes literature research
- supervises the appointment of a visiting professor to the Boekman Chair at the University of Amsterdam
- makes inventories of ongoing national and international research dealing with cultural themes, *Cultural Policy Research Online*. CPRO is listed on the website: www.recap.nl
- publishes books and the quarterly *Boekman*

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Study centre for arts, culture and related policy

Herengracht 415
NL-1017 BP Amsterdam
telefoon 020 - 624 37 36 telephone
bibliotheek 020 - 624 37 39 library
fax 020 - 638 52 39
e-mail secretariaat@boekman.nl
www.boekman.nl